

What's so bad about Chametz?! - Menachot perek 5

The opening of chapter 5 of Menachot rules/observes that only the Korban Todah (Thanksgiving offering) and the Shte HaLechem (Two Loaves) on Shavuot include/are comprised of chametz. In this shiur, we attempt to understand why chametz is not permitted on the mizbeah (altar) and why chametz is used specifically in the two aforementioned offerings.

Questions? Comments? Email dinanddaf@gmail.com

1. משנה מנחות ה:א

כָּל הַמִּנְחוֹת בָּאוֹת מִצָּה, חוּץ מִחֻמֵץ שֶׁבְּתוֹדָה וְשֵׁתֵי הַלֶּחֶם, שֶׁהֵן בָּאוֹת חֻמֵץ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, שָׂאֵר בּוֹדָה לֶהֱן מִתּוֹךְ וּמִחֻמֵץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִף הִיא אֵינָה מִן הַמִּבְחָר, אֲלֵא מִבִּיא אֶת הַשָּׂאֵר, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמִּדָּה, וּמְמַלֵּא אֶת הַמִּדָּה. אָמְרוּ לוֹ, אִף הִיא הֵיטָה חֲסֵרָה אוֹ יִתְרָה:

All the meal offerings come to be offered as *matza*, with care taken to prevent leavening, except for ten loaves of leavened bread among the forty loaves that accompany the thanks offering, and the meal offering of the two loaves that are brought on the festival of *Shavuot*, as they come to be offered as leavened bread. The Sages disagree as to the manner in which those meal offerings are leavened. Rabbi Meir says: With regard to the leaven added to the dough to facilitate leavening, one separates [*bodeh*] part of the flour for the meal offerings from within the flour of the meal offerings themselves, causes it to become leaven, and leavens the meal offerings with it. Rabbi Yehuda says: That is also not the optimal manner in which to fulfill the mitzva, as aged leaven is a more effective leavening agent. Rather, one brings the leaven from another, aged, dough and places it into the measuring vessel, and then he adds flour until he fills the measuring vessel, to ensure the appropriate measure of a tenth of an ephah of flour. The Rabbis said to Rabbi Yehuda: That too is inappropriate, as in that manner the meal offering will either be lacking the requisite measure or be greater than the required measure, as the Gemara will explain.

2. שמות יב:א-טו

א וַיֹּאמֶר יְ-הוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַל-אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר:

GOD said to Moses and Aaron in the land of Egypt:

ב הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֳדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:

This month shall mark for you the beginning of the months; it shall be the first of the months of the year for you.

ג דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עַדְתֵּי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ אִישׁ שֶׁה לְבֵית-אָבֹתָ שֶׁה לְבָיִת:

Speak to the whole community of Israel and say that on the tenth of this month each family shall take for itself a lamb, a lamb to a household.

ד וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מֵהַיּוֹת מִשֶּׁה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנּוֹ הִקְרִב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נֶפֶשׁ אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תְּכֶסּוּ עַל-הַשָּׁה:

But if the household is too small for a lamb, let it share one with a neighbor who dwells nearby, in proportion to the number of persons: you shall contribute for the lamb according to what each household will eat.

ה שֶׁה תָּמִים זָכָר בֶּן־שָׁנָה יְהִי־לָכֶם מִן־הַכֹּבְשִׁים וּמִן־הָעִזִּים תִּקְחוּ:

Your lamb shall be without blemish, a yearling male; you may take it from the sheep or from the goats.

ו וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עֵדֹת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבָיִם:

You shall keep watch over it until the fourteenth day of this month; and all the assembled congregation of the Israelites shall slaughter it at twilight.

ז וְלָקַחוּ מִן־הַדָּם וַיָּנִתּוּ עַל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמַּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם:

They shall take some of the blood and put it on the two doorposts and the lintel of the houses in which they are to eat it.

ח וְאָכְלוּ אֶת־הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מְרָרִים יֹאכְלֶהוּ:

They shall eat the flesh that same night; they shall eat it roasted over the fire, with unleavened bread and with bitter herbs.

ט אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשָׂל מְבֻשָׁל בַּמַּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כַּרְעֵיו וְעַל־קַרְבּוֹ:

Do not eat any of it raw, or cooked in any way with water, but roasted—head, legs, and entrails—over the fire.

י וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהִנְתַּר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ:

You shall not leave any of it over until morning; if any of it is left until morning, you shall burn it.

יא וְכֵן תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מְתַנִּיכִם חֲגָרִים וְעַלְיֵכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמְקַלְכֶם וּבִדְגְכֶם וְאָכַלְתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפִזּוֹן פָּסַח הוּא לִי־הָוָה:

This is how you shall eat it: your loins girded, your sandals on your feet, and your staff in your hand; and you shall eat it hurriedly: it is a passover offering to GOD.

יב וְעִבְרָתִי בְּאֶרֶץ־מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכִּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד־בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׂפָטִים אֲנִי יְהוָה:

For that night I will go through the land of Egypt and strike down every [male] first-born in the land of Egypt, both human and animal; and I will mete out punishments to all the gods of Egypt, I GOD.

יג וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֵת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם שֹׁם וְרֹאִיתִי אֶת־הַדָּם וּפָסַחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא־יְהִי בְכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחִית בְּהִכְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

And the blood on the houses where you are staying shall be a sign for you: when I see the blood I will pass over you, so that no plague will destroy you when I strike the land of Egypt.

יד וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג לִי־הָוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּחְגַּגְהוּ:

This day shall be to you one of remembrance: you shall celebrate it as a festival to GOD throughout the ages; you shall celebrate it as an institution for all time.

טו שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כי כל-אכל חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד-יום השבעי:

Seven days you shall eat unleavened bread; on the very first day you shall remove leaven from your houses, for whoever eats leavened bread from the first day to the seventh day, that person shall be cut off from Israel.

3. ויקרא ב':י"א-י"ג

יא כל-המנחה אשר תקריבו לי-ה'ה לא תעשה חמץ כי כל-שאר וכל-דבש לא-תקטירו ממנו אשה לי-ה'ה:
No grain offering that you offer to GOD shall be made with leaven, for no leaven or honey may be turned into smoke as an offering by fire to GOD.

יב קרבן ראשית תקריבו אתם לי-ה'ה ואל-המזבח לא-יעלו לריח ניהם:
You may bring them to GOD as an offering of choice products; but they shall not be offered up on the altar for a pleasing odor.

יג וכל-קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית א-להיך מעל מנחתך על כל-קרבנה תקריב מלח: {ס}
You shall season your every offering of grain with salt; you shall not omit from your grain offering the salt of your covenant with God; with all your offerings you must offer salt.

4. ויקרא ו':ט-י

ט והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל-מועד יאכלוה:
What is left of it shall be eaten by Aaron and his sons; it shall be eaten as unleavened cakes, in the sacred precinct; they shall eat it in the enclosure of the Tent of Meeting.

י לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש קדשים הוא כחטאת וכאשם:
It shall not be baked with leaven; I have given it as their portion from My offerings by fire; it is most holy, like the purgation offering and the reparation offering.

5. ויקרא ז':יא-יג

יא וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לי-ה'ה:
This is the ritual of the sacrifice of well-being that anyone may offer to GOD:

יב אם על-תודה יקריבנה והקריב א על-זבח התודה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן וסלת מרבכת חלת בלולת בשמן:
One who offers it for thanksgiving shall offer, together with the sacrifice of thanksgiving, unleavened cakes with oil mixed in—unleavened wafers spread with oil—and cakes of choice flour with oil mixed in, well soaked.

יג על-חלת לחם חמץ יקריב קרבנו על-זבח תודת שלמיו:

This offering, with cakes of leavened bread added, shall be offered along with their thanksgiving sacrifice of well-being.

6. ויקרא כג: טו-כ

טו וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמַּחֲרַת הַשִּׁבֹּת מִיּוֹם הַבִּיאְכֶם אֶת-עֹמֶר הַתְּנוּפָה שִׁבְעַת שָׁבֻתוֹת תְּמִימֹת תִּהְיֶינָה:
And from the day on which you bring the sheaf of elevation offering—the day after the sabbath—you shall count off seven weeks. They must be complete:

טז עַד מַמְחֲרַת הַשִּׁבֹּת הַשְּׂבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַיהוָה:
you must count until the day after the seventh week—fifty days; then you shall bring an offering of new grain to GOD.

יז מִמוֹשְׁבֵיכֶם תָּבִיאוּ אֶלְהֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרִים סֹלֶת תִּהְיֶינָה חֲמִץ תֵּאֲפִינָה בְּכוֹרִים לַיהוָה:
You shall bring from your settlements two loaves of bread as an elevation offering; each shall be made of two-tenths of a measure of choice flour, baked after leavening, as first fruits to GOD.

יח וְהִקְרַבְתֶּם עִלְ-הַלֶּחֶם שִׁבְעַת כְּבָשִׁים תְּמִימִם בְּגִי שָׁנָה וּפָר בֶּן-בְּקָר אֶחָד וְאֵילִם שְׁנַיִם יִהְיוּ עֹלָה לַיהוָה וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם אִשָּׁה רִיח־חַיִּיחַ לַיהוָה:
With the bread you shall present, as burnt offerings to GOD, seven yearling lambs without blemish, one bull of the herd, and two rams, with their grain offerings and libations, an offering by fire of pleasing odor to GOD.

יט וְעִשִּׂיתֶם שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת וּשְׁנֵי כְּבָשִׁים בְּגִי שָׁנָה לְזָבַח שְׁלָמִים:
You shall also offer one he-goat as a purgation offering and two yearling lambs as a sacrifice of well-being.

כ וְהִגִּיף הַכֹּהֵן אֶתְּם עִלְ-לֶחֶם הַבְּכוֹרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי יְ-הוָה עִלְ-שְׁנֵי כְּבָשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַיהוָה לַכֹּהֵן:
The priest shall elevate these—the two lambs *—*the two lambs— Force of Heb. construction uncertain.*—together with the bread of first fruits as an elevation offering before GOD; they shall be holy to GOD, for the priest.

7. רמב"ם מורה הנבוכים, חלק ג', מ"ו

מכיוון שעובדי עבודה זרה לא היו מקריבים לחם שאינו חמץ, והרבו להקריב דברים מתוקים ולגאל את קרבנותיהם בדבש, כמפורסם בספרים שציינתי לך (לעיל 4; ג: כט13; 18), וכן לא תמצא מלח באף אחד מקרבנותיהם – לכן אסר יתעלה להקריב "כָּל שֶׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ" (ויקרא ב, יא), וציווה שהמלח יהיה תמיד: "[ו]לא תִשְׁבִּית מֶלַח בְּרִית אֶל־לֵהִיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ, [על כָּל קִרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח" (שם, יג).

The idolaters did not offer any other bread but leavened, and chose sweet things for their sacrifices, which they seasoned with honey, as is fully described in the books which I named before: but salt is not mentioned in any of their sacrifices. Our Law therefore forbade us to offer leaven or honey, and commanded us to have salt in every sacrifice: "With all thine offerings thou shalt offer salt" (Lev. 2:13).

8. נצי"ב העמק דבר על ויקרא ב', יא, יג

ב'י"א

כי כל שאר וכל דבש. קרא הכתוב כל דבר הממתיק ומטעים את המאכל דבש ע"ש שהוא ראש הממתיקים. ובאשר ששאור הוא אמצעי הנעשה בידי אדם להוסיף על הבריאה מהבורא ית' ע"י תחבולות בני אדם מש"ה הזהיר הכתוב בבהמ"ק ללמדנו דכל המתקרב יותר לה' ראוי למעט יותר בתחבולות אנוש. וע' מש"כ בס' שמות י"ג ג' דמש"ה הזהיר הכתוב על החמץ בפסח משום שאז זמן השרשת אמונה בלב ישראל. אכן במקום הקרבה לפני ה' אזהרה תמידית היא. ודבש שבא להמתיק וזה אינו ראוי למאכל הבא להקטרה לגבוה אע"ג שהוא בריאה פשוטה ממנו ית'. וע' בסמוך:

For all leaven and all honey: Scripture calls everything that sweetens and flavors food honey because it is the chief of sweeteners. And since leaven is a means made by people to add to the creation from the Creator by the wiles of humanity, Scripture warns us in the Temple to teach us that whoever draws closer to God should minimize human wiles. And see what I wrote in Exodus 13:3, that this is why Scripture warns about leaven on Passover because that is the time when faith is rooted in the hearts of Israel. Indeed, in the place of sacrifice before God, it is a constant warning (to minimize human wiles). And honey that comes to sweeten - and this is not worthy of food that comes to be incensed before God, though it is a simple creation that comes from God. And see the next verse (for an explanation):

ב'י"ג

במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית א-להיך. מלח בא ג"כ להמתיק המאכל וא"כ לא היה ראוי להתקרב לפני ה'. וביאר הכתוב דמכ"מ במלח תמלח כי בא בזה להורות ברית א-להיך על השגחה פרטית לפי מעשה ב"א. דהמלח בפ"ע רע לאכילה ומקולקל מאד וגם שורף כמה דברים ומאבדם ומכ"מ הוא המקיים וממתיק את האוכל. וה"ה ככל הליכות הטבע שברא הקב"ה שיהא יסוד האור הוא החשך ויסוד כל טוב הוא הרע. ומאופל ומחושך מאיר עיני האדם:

With salt you shall salt, and you shall not take away the salt of the covenant of your God: Salt also comes to spice food, and if so it should not be fitting to be brought before God. And Scripture explains that nonetheless you shall salt with salt because it comes to instruct about the covenant of your God regarding private providence according to people's actions. For salt in itself is bad for eating and is very spoiled and also burns some things and destroys them, and yet it is the one who sustains and spices the food. And likewise it is in all matter of nature which God created - Lord, that the foundation of light is darkness, and the foundation of all good is evil. And out of darkness and gloom God enlightens the eyes of humanity.

וע"י מש"כ בס' בראשית א' ד'. וקבע הקב"ה עולמו בזה האופן כדי שיגיע ההשגחה העליונה לפי המעשים בטוב. שהרי אם היה הטוב בהחלט בלי רע וכן הרע בהחלט לא היה אפשר להיות ההשגחה לפי המעשים אלא לצדיק גמור או לרשע גמור ולא למי שראוי להרעה והטובה. משא"כ עתה מגיע השתלשלות הענינים משעה רעה לתכלית הטוב מצומצם לפי המעשים בהשגחתו יתברך כמה יאריכון ימי הרעה ואיך תהי הרבה או מעט עד שבא לידי תכלית הטוב הבא באחרית הימים של חשך.

And see also what I wrote in Genesis 1:4. And the Holy Blessed One established the world in this manner so that the supreme providence would come according to the good of the deeds. For if good were absolute without evil and evil were absolutely the same, providence according to deeds could not be except for a perfect righteous person or a perfect wicked person, and not

for someone who deserves both bad and good. Which is not the case now, where the sequence of events from an evil hour to a good end is limited according to the deeds in God's providence, may God be blessed: how long will the days of evil last and how much or little will it be until the good end that comes in the last days of darkness.

מש"ה ברא הקב"ה הליכות הטבע בזה האופן. ומלח בטבעו אות הוא על זה הברית שברא עולמו באופן שישגיח על יצוריו בכלל ועל ישראל בפרט. וא"כ מלח הוא ברית א-להיך. מש"ה אע"ג שבא להמתיק המאכל מכ"מ לא תשבית מעל מנחתך כדי להתבונן על הברית של ההשגחה. ולהיפך הוא דבש תחלתו מתוק וערב וסופו רע ואחריתה תוגה ע"כ לא תבא בית ה' להקטר

God created the ways of nature in this manner. And salt by its nature is a sign of this covenant that God created God's world in such a way that God would watch over God's creatures in general and over Israel in particular. And if so salt is the covenant of your God. Therefore, though it comes to spice the food, nonetheless do not remove it from your mincha offering in order to contemplate the covenant of providence. And on the contrary, it is honey - its beginning is sweet, yet its end is bad and its end is sorrowful. Therefore, it shall not come to the house of God to be burned as incense:

9. רבנו בחיי ויקרא ב': יא ahya ben Asher ibn Halawa (בחיי בן אשר אבן חלואה, 1255–1340)

וע"ד הפשט כי הקרבן לכפר בו כל עונותינו, ולולא המסית והמדיח שהוא יצר הרע לא היה אדם חוטא ולא היה צריך לקרבן כלל, והשאור והדבש הן הן יצר הרע עצמו, כמו שאמרו רז"ל לענין חמץ ומצה בפסח צריך אדם לפנות לבבו מיצר הרע, והוא שאמרו לא תאכל עליו חמץ לענין קרבן פסח, וקרבן פסח היה כפרה על עבודה זרה שעבדו במצרים, ולכן הוא מרחיקם מיצר הרע שלא לשוב לעבודה זרה, ודבש גם כן יצר הרע כי דב"ש בגימטריא אשה, והאשה היא יצה"ר, כי כן מצינו באדם הראשון כשחטא אמר (בראשית ג' י"ב) האשה אשר נתתה עמדי, רצה לומר יצר הרע שיצרת בי, והאשה אמרה הנחש השיאני, וזה סוד נחש והאשה והאיבה, ולכן הורחקו השאור והדבש מהקרבן כי לא יתכן שני הפכים בנושא אחד, ועוד כי היה נמצא טובל ושרץ בידו, ודי למבין.

According to the plain meaning of our text the purpose of the offerings is to atone for one's sins. Had it not been for the evil urge man would never have committed a sin in the first place. There would not have been any need for such offerings then. Our sages in Mechilta Pischa 8 commenting on Deut. 16,3 חמץ עליו לא תאכל, explain this. The reason that חמץ is not to be eaten at a time when the Passover lamb can be brought (on the 14th of the month of Nissan after noon) is that the lamb atones for the idolatrous practices of the Jewish people prior to the Exodus. G'd wanted to keep anything which reminded the Israelites of the evil urge away from them so that they would not be tempted to return to such practices. Not only chametz, but also honey is a symbol of the evil urge as the letters of the word דבש have the same numerical value as the letters of the word אשה, woman (306). We find that when the first human being, Adam, sinned and G'd asked him how this could be, he blamed his wife, i.e. woman as such saying that "the woman You G'd have given me gave me of that fruit and I ate." (Genesis 3,12). Clearly, he equated woman with the personification of the evil urge, his temptress. Woman herself said that she had been seduced by the serpent, the creature embodying the concept of the evil urge. This is the mystical dimension of the relationship between woman-the serpent- and the inherent hostility between the serpent and woman, i.e. man born by woman (compare our commentary on Genesis 3,13).

This is why both leavened goods and honey have generally been declared as unfit to be the means through which man atones for his sin when bringing a sacrifice.

Another reason for this is the well known statement of our sages that "one cannot immerse oneself in a ritual bath and expect it to cleanse one while holding the source of one's ritual impurity, i.e. a dead mouse or such like in one's hand" (Taanit 16).

10. ר' יונתן גרוסמן, [איסור חמץ \(ודבש\)](#)

נראה, שתהא הסיבה לכך אשר תהא, לחם החמץ מוגדר כלחם אנושי. הוא לא מתאים למזבח אלא דווקא לרשות האדם. כך עולה במיוחד מדין 'שתי הלחם' שיש להביא בשבועות. ביום החמישים להנפת העומר על ישראל להביא לחם 'ממושבותיהם', לחם שלהם שמצוי תחת ידיהם (ושכבר הותר להם לאכול ממנו בהנפת העומר לפני חמישים יום). כחלק מהדרישה ששתי הלחם המובאות תהיינה לחם של ישראל – לחם אנושי המובא אל הקודש – הן צריכות להיות "סֵלֶת תְּהֵי־יָנָה חֲמֵץ תִּאֲפִינָה" (ויקרא כ"ג, יז). לפיכך, גם אם ניתן לאחוז בכל אחד מהכיוונים שהוזכרו לעיל, נראה הדבר שהתורה אינה יוצאת נגד חמץ, אלא רואה בו ייצוג של מזון אנושי.

It seems that whatever the reason, leavened bread is defined as human bread. It is not suitable for the altar but rather for human use. This is especially evident from the law of the 'two loaves' that must be brought on Shavuot. On the fiftieth day of the Omer, Israel must bring bread 'from their settlements', their own bread that is under their control (and which they were already permitted to eat from when the Omer was waved fifty days earlier). As part of the requirement that the two loaves brought be the bread of Israel – human bread brought to the Holy Place – they must be "choice flour, baked after leavening" (Leviticus 23:17). Therefore, even if one can grasp each of the directions mentioned above, it seems that the Torah is not against leaven, but rather sees it as a representation of human food.

ייתכן שהדבר קשור בטעם המותרות שנלווה אליו, וייתכן שהדבר קשור בכך שהלחם מייצג את הציוויליזציה החזקה והבטוחה בעצמה: "הלחם הוא גם ביטוי לקיומה של תרבות מפותחת... הכנת הלחם מצריכה שימוש במכשירים מיוחדים, פינוי של זמן לצורך הלישה, ההתפחה והטיפוח של השאור", [12] אך בסופו של דבר, יותר ממה שהחמץ מייצג מידה רעה, הוא מייצג את המידה האנושית. בקודש אין חמץ, ועל כן, שבוע אחד בשנה שבו הבית הישראלי הופך להיות מעין מקדש, אסור שייראה בו חמץ. אך בדרך כלל אין בעיה עם עצם החמץ, כל עוד הוא מצוי במרחב החולין, בספירה האנושית.

This may have to do with the taste of luxury that accompanies it, and it may have to do with the fact that bread represents a strong and self-confident civilization: "Bread is also an expression of the existence of a developed culture... Making bread requires the use of special devices, the clearing of time for kneading, rising, and cultivating the leaven," [12- L. R. Bailey, Leviticus-Numbers, Macon 2005, p. 53] But ultimately, more than leaven represents a bad quality, it represents the human quality. There is no leaven in the holy place, and therefore, for one week a year when the Israelite home becomes a kind of temple, leaven must not be seen there. But generally there is no problem with leaven itself, as long as it is present in the mundane, human sphere.

11. רב יואל בן נון, [חמץ ומצה בפסח, בשבועות ובקורבנות הלחם](#)

השאור החמץ וכן הדבש (שהוא דבש הפרות המתוקים) הם היעד והתכלית הסופית שאליהם שואף החקלאי המגדל, מראשית עבודתו. הלחם החמץ והפרי הבשל והמתוק שניהם ביטוי מוצלח לסוף התהליך, לתכלית הנכספת, ולפיכך גם לעושר ולהצלחה, לברכה ולשפע, של מי שמשיג את התכלית הנכספת, ומגיע אל סוף התהליך.

לעומתם, המצה מבטאת את עצירת התהליך באמצעו טרם הגיעו לתכליתו, והיא בבחינת חסרון המצפה עדיין להשלמה ולשלמות. אף המלח מבטא ראשוניות גולמית שיד אדם לא נגעה בה וכל כולו בבחינת מתנת שמיים.

The leavened bread and the honey (which is the honey of sweet fruits) are the ultimate goal and purpose to which the farmer strives from the beginning of their work. The leavened bread and the ripe and sweet fruit are both a successful expression of the end of the process, the desired goal, and therefore also of the wealth and success, the blessing and abundance, of the one who achieves the desired goal, and reaches the end of the process.

In contrast, the matzah expresses the stopping of the process in the middle before reaching its goal, and is in the form of a deficiency that still awaits completion and perfection. Even the salt expresses a raw primacy that has not been touched by human hands and is entirely in the form of a gift from heaven.

12. במדבר ו:יג-טז

יג וְזֹאת תִּזְכֹּר תְּזַכֵּר בַּיּוֹם מְלֵאת יְמֵי נְזָרוֹ יָבִיא אֹתוֹ אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

This is the ritual for the nazirite: On the day that a term as nazirite is completed, they shall be brought to the entrance of the Tent of Meeting.

יד וְהִקְרִיב אֶת־קָרְבָּנוֹ לַיהוָה כֶּבֶשׂ בֶּן־שָׁנָתוֹ תְּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכִבְשֶׁה אֶחָת בֵּת־שָׁנָתָהּ תְּמִימָה לְחֻטָּאת וְאֵיל־אֶחָד תְּמִים לְשִׁלְמִים:

As an offering to GOD they shall present: one male lamb in its first year, without blemish, for a burnt offering; one ewe lamb in its first year, without blemish, for a purgation offering; one ram without blemish for an offering of well-being;

טו וְסֵל מִצֹּת סֵלֶת חֲלֹת בְּלוּלֹת בְּשֶׁמֶן וְרִקְיָקִי מִצֹּת מְשֻׁחִים בְּשֶׁמֶן וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם: a basket of unleavened cakes of choice flour with oil mixed in, and unleavened wafers spread with oil; and the proper grain offerings and libations.

טז וְהִקְרִיב הַכֹּהֵן לִפְנֵי יְהוָה וַעֲשֶׂה אֶת־חֻטָּאתוֹ וְאֶת־עֹלָתוֹ:

The priest shall present these before GOD and offer the purgation offering and the burnt offering.